ARREST VAN HET HOF (Derde kamer)

19 juli 2012*

„Vervoer — Luchtvervoer — Gemeenschappelijke regels voor exploitatie van luchtdiensten in de Unie — Verordening (EG) nr. 1008/2008 — Verplichting van verkoper van vliegreis om ervoor te zorgen dat facultatieve prijstoeslagen door klant op ‚opt-in'-basis worden aanvaard — Begrip ‚facultatieve prijstoeslagen' — Prijs van door onafhankelijke verzekeringsmaatschappij aangeboden annuleringsverzekering voor vlucht die deel uitmaakt van totale prijs"

In zaak C-112/11,

betreffende een verzoek om een prejudiciële beslissing krachtens artikel 267 VWEU, ingediend door het Oberlandesgericht Köln (Duitsland) bij beslissing van 2 maart 2011, ingekomen bij het Hof op 4 maart 2011, in de procedure

ebookers.com Deutschland GmbH

tegen

Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV,

wijst HET HOF (Derde kamer),

samengesteld als volgt: K. Lenaerts, kamerpresident, R. Silva de Lapuerta, E. Juhász, G. Arestis (rapporteur) en D. Šváby, rechters,

advocaat-generaal: J. Mazák,

griffier: C. Strömholm, administrateur,

gezien de stukken en na de terechtzitting op 11 januari 2012,

gelet op de opmerkingen van:

— ebookers.com Deutschland GmbH, vertegenwoordigd door P. Plog en S. Zimprich, Rechtsanwälte,

— het Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV, vertegenwoordigd door J. Hennig, Rechtsanwalt,

— de Spaanse regering, vertegenwoordigd door S. Centeno Huerta als gemachtigde,

— de Italiaanse regering, vertegenwoordigd door G. Palmieri als gemachtigde, bijgestaan door C. Colelli, avvocato dello Stato,

* Procestaal: Duits.

— de Oostenrijkse regering, vertegenwoordigd door C. Pesendorfer als gemachtigde,

— de Finse regering, vertegenwoordigd door H. Leppo als gemachtigde,

— de Europese Commissie, vertegenwoordigd door K. Simonsson en K.-P. Wojcik als gemachtigden,

gehoord de conclusie van de advocaat-generaal ter terechtzitting van 1 maart 2012,

het navolgende

Arrest

1 Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de uitlegging van artikel 23, lid 1, van verordening (EG) nr. 1008/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 24 september 2008 inzake gemeenschappelijke regels voor de exploitatie van luchtdiensten in de Gemeenschap (PB L 293, blz. 3).

2 Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen ebookers.com Deutschland GmbH (hierna: „ebookers.com"), die vliegreizen verkoopt via een door haar beheerde website, en het Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV (overkoepelende vereniging van consumentenorganisaties; hierna: „BVV") betreffende de rechtmatigheid van de wijze van verkoop van die reizen.

Toepasselijke bepalingen

3 In punt 16 van de considerans van verordening nr. 1008/2008 wordt verklaard:

„Klanten moeten in staat worden gesteld om de tarieven voor luchtdiensten van verschillende luchtvaartmaatschappijen daadwerkelijk te vergelijken. De totale prijs die klanten moeten betalen voor luchtdiensten vanuit de Gemeenschap moet daarom steeds worden aangegeven, inclusief belastingen, heffingen en vergoedingen. [...]"

4 In artikel 2, punt 18, van verordening nr. 1008/2008 worden „passagierstarieven" voor de toepassing van die verordening gedefinieerd als

„de in euro of in lokale valuta uitgedrukte prijzen die moeten worden betaald aan luchtvaartmaatschappijen of hun agentschappen of aan andere ticketverkopers voor het vervoer van passagiers op luchtdiensten, alsmede de voorwaarden waaronder deze prijzen gelden, met inbegrip van aan agentschappen en andere aanvullende diensten aangeboden vergoedingen en voorwaarden".

5 Volgens artikel 2, punt 19, van verordening nr. 1008/2008 wordt onder „luchttarieven" voor de toepassing van die verordening verstaan:

„de in euro of in lokale valuta uitgedrukte prijzen die moeten worden betaald voor het vervoer van vracht en de voorwaarden waaronder deze prijzen gelden, met inbegrip van aan agentschappen en andere aanvullende diensten aangeboden vergoedingen en voorwaarden".

6 In lid 1 van artikel 23, „Informatie en non-discriminatie", van verordening nr. 1008/2008 wordt bepaald:

„De voor het grote publiek beschikbare passagiers- en luchttarieven die, in eender welke vorm, onder meer op het internet, worden aangeboden of bekendgemaakt voor luchtdiensten vanaf een luchthaven op het grondgebied van een lidstaat waarop het Verdrag van toepassing is, omvatten ook de toepasselijke voorwaarden. De definitieve prijs wordt steeds bekendgemaakt en omvat de geldende passagiers- of luchttarieven en alle toepasselijke belastingen en heffingen, toeslagen en vergoedingen die op het tijdstip van publicatie onvermijdbaar en voorzienbaar zijn. Afgezien van de bekendmaking van de definitieve prijs wordt ten minste het volgende gespecificeerd:

a) de passagiers- of luchttarieven;

b) belastingen;

c) luchthavengelden, en

d) andere heffingen, toeslagen of vergoedingen, zoals voor beveiliging of brandstof;

waarbij de sub b, c en d genoemde elementen aan het passagiers- of luchttarief zijn toegevoegd. Facultatieve prijstoeslagen worden op duidelijke, transparante en ondubbelzinnige wijze aan het begin van elk boekingsproces medegedeeld en moeten door de passagier op een ‚opt-in'-basis worden aanvaard."

Hoofdgeding en prejudiciële vraag

7 ebookers.com verkoopt vliegreizen via een door haar beheerde website. Wanneer een klant tijdens het boekingsproces op deze website een bepaalde vlucht heeft geselecteerd, worden in een lijst in de rechterbovenhoek van de internetpagina ebookers.com onder het kopje „uw huidige reiskosten" („Ihre aktuellen Reisekosten") de op de boeking betrekking hebbende kosten vermeld. De lijst bevat naast de prijs van de vlucht zelf ook een bedrag voor „belastingen en vergoedingen" („Steuern und Gebühren"), alsmede de kosten van een „annuleringsverzekering" („Versicherung Rücktrittskostenschutz"), die automatisch in rekening worden gebracht. Al deze kosten samen vormen de „totale reissom" („Gesamtreisepreis").

8 Bij definitieve boeking moet de klant de totale reissom in één keer aan ebookers.com betalen. ebookers.com betaalt de prijs van het ticket aan de betrokken luchtvaartmaatschappij en de kosten van de annuleringsverzekering aan een verzekeringsmaatschappij die juridisch en economisch losstaat van de luchtvaartmaatschappij. Verder draagt ebookers.com de belastingen en vergoedingen af. In een mededeling onder aan de internetpagina ebookers.com wordt de klant erop gewezen wat hij moet doen indien hij geen annuleringsverzekering wenst, namelijk expliciet weigeren („opt-out").

9 Het BVV is van mening dat deze wijze van verkoop van vliegreizen in strijd is met artikel 23, lid 1, van verordening nr. 1008/2008 en eist van ebookers.com dat bij de boeking van vluchten op haar website niet meer automatisch een annuleringsverzekering wordt afgesloten. Op 28 december 2009 heeft het BVV beroep ingesteld bij het Landgericht Bonn, dat dit beroep geheel heeft toegewezen bij beslissing van 19 juli 2010.

10 Het Oberlandesgericht Köln, waarbij ebookers.com op 23 augustus 2010 hoger beroep heeft ingesteld tegen die uitspraak, vraagt zich af of het in het hoofdgeding aan de orde zijnde aanbod van ebookers.com onder artikel 23, lid 1, van verordening nr. 1008/2008 valt. Omdat het van oordeel is dat de uitlegging van dit artikel beslissend is voor de uitkomst van het hoofdgeding, maar noch uit de

bewoordingen, noch uit de ontstaansgeschiedenis ervan op ondubbelzinnige wijze blijkt of het van toepassing is op dit geding, heeft het Oberlandesgericht Köln de behandeling van de zaak geschorst en het Hof de volgende prejudiciële vraag gesteld:

„Ziet artikel 23, lid 1, van verordening [nr. 1008/2008], volgens hetwelk facultatieve prijstoeslagen op duidelijke, transparante en ondubbelzinnige wijze aan het begin van elk boekingsproces worden medegedeeld en door de passagier op een ‚opt-in'-basis moeten worden aanvaard, ook op kosten die in verband met vliegreizen voor diensten van derden (hier: de aanbieder van een annuleringsverzekering) worden gemaakt en die de verkoper van de vliegreis in zijn totale prijs samen met de prijs van de vlucht aan de passagier aanrekent?"

Beantwoording van de prejudiciële vraag

11 Met zijn vraag wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen of het begrip „facultatieve prijstoeslagen" in artikel 23, lid 1, laatste zin, van verordening nr. 1008/2008 aldus moet worden uitgelegd dat het ook betrekking heeft op kosten die in verband met de vliegreis worden gemaakt voor diensten, zoals de in het hoofdgeding aan de orde zijnde vluchtannuleringsverzekering, welke door een andere partij dan de luchtvaartmaatschappij worden aangeboden en door de verkoper van die reis samen met de prijs van de vlucht in de vorm van een totale prijs aan de klant in rekening worden gebracht.

12 In dit verband zij herinnerd aan de vaste rechtspraak van het Hof dat voor de uitlegging van een bepaling van het recht van de Unie niet enkel rekening moet worden gehouden met de bewoordingen ervan, maar ook met de context en de doelstellingen van de regeling waarvan zij deel uitmaakt (zie met name arresten van 17 november 1983, Merck, 292/82, Jurispr. blz. 3781, punt 12; 1 maart 2007, Schouten, C-34/05, Jurispr. blz. I-1687, punt 25, en 3 december 2009, Yaesu Europe, C-433/08, Jurispr. blz. I-11487, punt 24).

13 Zoals zowel uit de titel als uit de bewoordingen van artikel 23, lid 1, van verordening nr. 1008/2008 duidelijk blijkt, heeft deze bepaling tot doel informatieverstrekking en transparantie van de prijzen voor luchtdiensten te garanderen, zodat zij bijdraagt aan de bescherming van de gebruiker van deze diensten.

14 Artikel 23, lid 1, laatste zin, van verordening nr. 1008/2008 heeft met name betrekking op „facultatieve prijstoeslagen", die anders dan het passagiers- of luchttarief en andere in artikel 23, lid 1, tweede zin, van deze verordening genoemde componenten van de definitieve prijs van de vlucht, niet onvermijdbaar zijn. Deze facultatieve prijstoeslagen vloeien voort uit diensten die een aanvulling vormen op de luchtdienst zelf, maar voor het vervoer van passagiers of vracht niet verplicht of noodzakelijk zijn, zodat de klant de keuze heeft om ze te aanvaarden of te weigeren. Juist omdat de klant die keuze heeft, moeten dergelijke prijstoeslagen op duidelijke, transparante en ondubbelzinnige wijze aan het begin van elk boekingsproces worden meegedeeld en op een „opt-in"-basis worden aanvaard, zoals in artikel 23, lid 1, laatste zin, van verordening nr. 1008/2008 wordt geëist.

15 Dit specifieke vereiste voor facultatieve prijstoeslagen in de zin van artikel 23, lid 1, laatste zin, van verordening nr. 1008/2008 beoogt te voorkomen dat de klant van luchtdiensten bij de boeking van een vlucht ertoe wordt aangezet om aanvullende diensten te kopen die niet onvermijdbaar en noodzakelijk zijn met het oog op die vlucht, tenzij hij uitdrukkelijk ervoor kiest om deze aanvullende diensten te kopen en de daarop betrekking hebbende prijstoeslag te betalen.

16 Dit vereiste komt bovendien overeen met het op het gebied van consumentenrechten geldende algemene vereiste inzake extra betalingen van artikel 22 van richtlijn 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten, tot wijziging van richtlijn 93/13/EEG van de Raad en van richtlijn 1999/44/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot

intrekking van richtlijn 85/577/EEG [van de Raad] en van richtlijn 97/7/EG van het Europees Parlement en de Raad (PB L 304, blz. 64). Volgens die bepaling moet de handelaar, voordat de consument gebonden is door het aanbod, immers diens uitdrukkelijke toestemming verkrijgen voor elke extra betaling boven de vergoeding die is overeengekomen voor de contractuele hoofdverbintenis van de handelaar, en kan hij deze toestemming niet afleiden uit het niet gebruiken van standaardopties die de consument moet afwijzen om extra betaling te vermijden.

17 Zoals de advocaat-generaal in punt 39 van zijn conclusie heeft opgemerkt, is het in strijd met het in artikel 23, lid 1, laatste zin, van verordening nr. 1008/2008 nagestreefde doel van bescherming van de gebruiker van luchtdiensten, die bescherming te laten afhangen van het antwoord op de vraag of de tijdens het boeken van een vlucht aangeboden facultatieve aanvullende dienst met betrekking tot de vlucht zelf en de prijstoeslag daarvoor worden aangeboden door de luchtvaartmaatschappij of door een andere partij, die juridisch en economisch losstaat van de luchtvaartmaatschappij. Indien de bescherming zou kunnen afhangen van het antwoord op de vraag wie de aanvullende dienst aanbiedt, en slechts worden verleend indien deze dienst door een luchtvaartmaatschappij wordt aangeboden, zou die bescherming immers gemakkelijk kunnen worden omzeild en zou dus ongetwijfeld afbreuk worden gedaan aan het betrokken doel. Een dergelijke regeling zou hoe dan ook in strijd zijn met artikel 22 van richtlijn 2011/83.

18 Anders dan ebookers.com stelt, is het met het oog op de bescherming bedoeld in artikel 23, lid 1, laatste zin, van verordening nr. 1008/2008 dan ook niet van belang of de facultatieve aanvullende dienst en de prijstoeslag daarvoor door de betrokken luchtvaartmaatschappij dan wel door een daarmee verbonden dienstverlener worden aangeboden, maar wel of de dienst en de prijs van de dienst betrekking hebben op de vlucht zelf en worden aangeboden bij de boeking daarvan.

19 Bovendien is deze uitlegging, anders dan ebookers.com betoogt, niet onverenigbaar met de werkingssfeer van verordening nr. 1008/2008. Weliswaar wordt krachtens artikel 1, lid 1, van deze verordening het voorwerp daarvan omschreven met betrekking tot de luchtvaartmaatschappijen, aangezien volgens die bepaling de verordening de afgifte van vergunningen aan communautaire luchtvaartmaatschappijen en hun recht om intracommunautaire luchtdiensten te exploiteren regelt, maar volgens de bewoordingen van dit artikel omvat dat voorwerp ook de „prijszetting van intracommunautaire luchtdiensten”. Voorts blijkt uit de in algemene bewoordingen gestelde formulering van artikel 23, lid 1, laatste zin, van de verordening en uit het daarmee nagestreefde beschermingsdoel dat, zoals in punt 17 van het onderhavige arrest is vastgesteld, het in deze bepaling vervatte beschermingsvereiste niet kan afhangen van het antwoord op de vraag wie de facultatieve aanvullende dienst met betrekking tot de vlucht zelf aanbiedt.

20 Gelet op een en ander moet op de prejudiciële vraag worden geantwoord dat het begrip „facultatieve prijstoeslagen” in artikel 23, lid 1, laatste zin, van verordening nr. 1008/2008 aldus moet worden uitgelegd dat het ook betrekking heeft op kosten die in verband met de vliegreis worden gemaakt voor diensten, zoals de in het hoofdgeding aan de orde zijnde vluchtannuleringsverzekering, welke door een andere partij dan de luchtvaartmaatschappij worden aangeboden en door de verkoper van die reis samen met de prijs van de vlucht in de vorm van een totale prijs aan de klant in rekening worden gebracht.

Kosten

21 Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de verwijzende rechter over de kosten heeft te beslissen. De door anderen wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakte kosten komen niet voor vergoeding in aanmerking.

Het Hof (Derde kamer) verklaart voor recht:

Het begrip „facultatieve prijstoeslagen” in artikel 23, lid 1, laatste zin, van verordening (EG) nr. 1008/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 24 september 2008 inzake gemeenschappelijke regels voor de exploitatie van luchtdiensten in de Gemeenschap moet aldus worden uitgelegd dat het ook betrekking heeft op kosten die in verband met de vliegreis worden gemaakt voor diensten, zoals de in het hoofdgeding aan de orde zijnde vluchtannuleringsverzekering, welke door een andere partij dan de luchtvaartmaatschappij worden aangeboden en door de verkoper van die reis samen met de prijs van de vlucht in de vorm van een totale prijs aan de klant in rekening worden gebracht.

ondertekeningen